

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permișiunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court’s database HUDOC.

Emitent CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
Publicată în : MONITORUL OFICIAL nr. 830 din 5 decembrie 2007

HOTĂRÂREA din 26 aprilie 2007
în Cauza Dumitru Popescu împotriva României (nr. 2)
(Cererea nr. 71.525/01)

Strasbourg

În Cauza Dumitru Popescu împotriva României (nr. 2), Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), statuând în cadrul unei camere compuse din: domnii B.M. Zupancic, președinte, C. Bîrsan, doamna E. Fura-Sandstrom, domnii E. Myjer, David Thor Bjorgvinsson, doamnele I. Ziemele, I. Berro-Lefevre, judecători, și din domnul S. Quesada, grefier de secție,

după ce a deliberat în camera de consiliu la data de 29 martie 2007,

pronunță următoarea hotărâre, adoptată la această dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 71.525/01) îndreptată împotriva României, prin care un cetățean al acestui stat, domnul Dumitru Popescu (*reclamantul*), a sesizat Curtea la data de 22 iunie 2001 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Reclamantul este reprezentat de domnul I. Olteanu, avocat în București. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat de agentul sau, doamna Beatrice Ramașcanu de la Ministerul Afacerilor Externe.

3. Reclamantul pretinde în special încălcarea dreptului la respectarea vieții private și de familie, precum și încălcarea dreptului la un proces echitabil, ca urmare a interceptării convorbirilor sale telefonice de către autorități și a utilizării transcrierii lor ca probă în cadrul procesului penal îndreptat împotriva sa.

4. Prin Decizia din data de 22 septembrie 2005, camera a declarat cererea reclamantului admisibilă în parte.

5. Atât reclamantul, cât și Guvernul au depus observații scrise complementare (art. 59 § 1 din Regulament).

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

6. Reclamantul s-a născut în anul 1964 și locuiește în București. În prezent, el este deținut în Penitenciarul Rahova.

A. Prinderea reclamantului, punerea sa în detenție preventivă și primele prelungiri ale detenției sale

7. La data de 23 aprilie 1998, reclamantul a fost prins de polițiștii postului de poliție din Baia Mare. El era suspectat de a fi participat la evenimentele ce s-au desfășurat în noaptea dintre 16 și 17 aprilie 1998 pe aeroportul militar Otopeni, unde o mare cantitate de țigări a fost descărcată dintr-un avion înmatriculat în Ucraina și introdusă ilegal pe teritoriul român.

8. La data de 29 aprilie 1998, procurorul A.D. a luat față de reclamant măsura arestării preventive pentru o durată de 30 de zile, în temeiul art. 148 litera h) din Codul de procedură penală (denumit în continuare *CPP*). În ordonanța de luare a măsurii preventive el a arătat că reclamantul era suspectat pentru săvârșirea infracțiunilor de contrabandă și de asociere pentru săvârșirea de infracțiuni, pedepsite de art. 323 din Codul penal, respectiv de art. 175 și 179 din Legea nr. 141/1997, pentru comiterea căroră reclamantul risca o pedeapsă de la 5 la 15 ani de închisoare. De asemenea, s-a reținut că lăsarea în libertate a reclamantului ar prezenta un pericol pentru ordinea publică.

9. La data de 29 aprilie 1998, reclamantul a fost încarcerat în arestul Parchetului de pe lângă Tribunalul București. La cererea parchetului, tribunalul militar teritorial a prelungit ulterior durata măsurii arestării preventive a reclamantului pentru perioade succesive cuprinse între 18 și 30 de zile, menținerea în stare de arest fiind considerată necesară din cauza lipsei de sinceritate a reclamantului, a complexității și amplitudinii cauzei și a implicațiilor acesteia la nivel național.

10. Prin Decizia definitivă din data de 28 iulie 1998, Curtea Militară de Apel a dispus punerea în libertate a reclamantului, având în vedere faptul că motivele care au justificat anterior luarea măsurii arestării preventive nu mai subzistă.

11. La data de 28 iulie 1998, reclamantul a fost pus în libertate.

B. Trimiterea în judecată a reclamantului

12. Prin Rechizitoriul din 23 iulie 1998, parchetul a dispus trimiterea în judecată a reclamantului și a altor 18 inculpați în fața Tribunalului Militar Teritorial București, pentru comiterea infracțiunilor de asociere pentru săvârșirea de infracțiuni și contrabandă, infracțiuni prevăzute și pedepsite de art. 323 din Codul penal și de art. 175 și 179 din Legea nr. 141/1997.

13. Conform susținerilor parchetului, situația de fapt se prezintă în felul următor. În ianuarie 1998, reclamantul și alți 3 coinculpați, printre care colonelul T. de la Ministerul de Interne și comandantul S.I. al bazei aeriene a aeroportului Otopeni, s-au întâlnit de mai multe ori și au elaborat o strategie care să le permită introducerea nelegală în țară a unei mari cantități de țigări și obținerea de profit din comercializarea mărfii respective.

14. Aceștia și-au împărțit sarcinile în funcție de competențele și funcțiile fiecăruia. Astfel, reclamantul, acționar majoritar al unei societăți de navlosire a avioanelor, trebuia să organizeze transportul mărfii astfel încât autoritățile să nu îi cunoască adevărata natură și destinație. Complicele sau, N.I., era însărcinat cu finanțarea operațiunii, cu furnizarea mâinii de lucru pentru operațiunile de încărcare și descărcare pe aeroport și cu organizarea rețelilor de distribuție pe teritoriul român. Colonelul T., având în vedere funcțiile sale din cadrul Ministerului de Interne, era însărcinat cu protecția mărfii după aterizarea avioanelor pe aeroportul militar Otopeni. În acest scop, el trebuia să împiedice autoritățile competente să verifice proveniența și destinația mărfii și să dea operațiunii aparența unui transport special autorizat de stat. Inculpatul S.I., comandant al bazei aeriene, trebuia să faciliteze accesul în incinta aeroportului militar al camioanelor și forței de muncă necesare încărcării și descărcării mărfii.

15. Pentru a-și atinge obiectivele, reclamantul și ceilalți 3 inculpați, care formau nucleul operațiunii, cooptaseră anterior alte 15 persoane, printre care un inspector de la Autoritatea Aeronautică Civilă și controlori ai traficului aerian de la aeroportul militar Otopeni.

Respectând planul prestabilit, în luna martie 1998 reclamantul a încheiat un contract cu compania bulgară Air Sofia, prin care el a închiriat un avion, aparent în interesul unei societăți cu sediul în Bulgaria. Contrar condițiilor contractuale, avionul închiriat a aterizat în noaptea dintre 23 și 24 martie 1998 pe aeroportul Otopeni din București. Comandantul S.I. îi ceruse unui alt complice, comandant adjunct al aeroportului civil Otopeni, să dirijeze avionul pe platforma destinată autorităților militare. Un alt complice, controlor aerian, dăduse autorizația de survolare și aterizare. După ce avionul a fost în cele din urmă garat pe pista aeroportului militar Otopeni, reclamantul și complicitii săi s-au îndreptat spre avion. Atunci, S.I. a ordonat santinei care păzea o poartă de intrare în aeroport să lase liberă trecerea camioanelor care se deplasaseră acolo în vederea descărcării mărfii. După ce toate țigările au fost încărcate în aceste camioane, convoiul, precedat de autovehiculele inculpaților, a ieșit pe aceeași poartă, deschisă din nou la ordinul lui S.I. Marfa a fost dusă în depozite situate la periferia Bucureștiului, de unde a fost distribuită mai multor rețele de comercializare.

16. Reușita operațiunii, astfel cum fusese stabilită în prealabil, i-a determinat pe inculpați să repete operațiunea în aceleași condiții, în noaptea dintre 16 și 17 aprilie 1998.

17. Potrivit susținerilor parchetului, pe toată perioada derulării acestor operațiuni, inculpații s-au aflat în contact telefonic prin intermediul rețelilor de telefonie mobilă, așa cum reiese din lista convorbirilor telefonice dintre ei la momentul săvârșirii faptelor ce constituie obiectul cauzei, lista pe care au întocmit-o serviciile speciale și pe care parchetul a anexat-o la

rechizitoriul său, ca probă în acuzare. Parchetul nu și-a întemeiat rechizitoriul pe eventuale ascultări operate la posturile telefonice ale reclamantului.

C. Procedura în fața Tribunalului Militar Teritorial București

18. La data de 15 iunie 1998, la prima ședință publică în fața Tribunalului Militar Teritorial București, completul de judecată fiind prezidat de judecătorul N.N., reclamantul a solicitat recuzarea lui N.N., motivat de faptul că a făcut parte din completul de judecată care se pronunțase la data de 23 mai 1998 asupra cererii parchetului de prelungire a măsurii arestării preventive luate față de acesta. În aceeași zi, cererea sa a fost admisă.

19. Alte ședințe publice s-au desfășurat în datele de 5 august, 1, 28 și 29 septembrie, 5, 7, 13 și 21 octombrie, 30 noiembrie, 11 și 16 decembrie 1998, 19 și 26 ianuarie și 5, 9 și 15 februarie 1999. Reclamantul s-a prezentat, asistat de avocatul sau M., care îl reprezentase și în faza de urmărire penală. În timpul acestor ședințe de judecată, avocații coinelupaților au solicitat prezentarea în fața instanței a transcrierii înregistrărilor telefonice efectuate de serviciile speciale și au solicitat încuviințarea a numeroase probe, pe care le considerau pertinente pentru apărarea clienților lor. Instanța a admis cererile de probatoriu pe care le-a considerat necesare în vederea clarificării faptelor și gradului de vinovăție pentru fiecare coinelupat, respingându-le pe cele nemotivate; instanța a audiat numeroși martori, a acordat cuvântul în multe rânduri procurorului, coinelupaților și avocaților acestora, care i-au putut interoga pe martorii acuzării.

20. La data de 25 ianuarie 1999, la cererea președintelui instanței, parchetul a prezentat în fața Tribunalului Militar Teritorial București mai multe note cuprinzând transcrierea părților relevante, pentru bunul mers al anchetei, ale convorbirilor telefonice ale reclamantului și ale unei persoane de origine arabă, J.A.A., cu reprezentanții companiei aeriene Air Sofia și cu ceilalți coinelupați, interceptate de serviciile speciale la datele de 30 martie, 7, 17 și 27 aprilie 1997 și 21 martie 1998. Notele parchetului, care îl priveau pe reclamant, relevau faptul că interceptarea convorbirilor sale telefonice fusese autorizată prin Mandatul nr. 00169 din 6 martie 1998, emis de Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție. Acest mandat nu conținea niciun element care să indice faptul că fusese eliberat pe numele reclamantului. Instanța a depus aceste documente la dosarul de urmărire penală, clasându-le cu mențiunea „secret”. Ulterior parchetul a prezentat casetele cuprinzând înregistrările convorbirilor interceptate, pe care tribunalul le-a depus, de asemenea, la dosarul cauzei.

21. Prin Încheierea de ședință din data de 5 februarie 1999, instanța, sesizată de unul dintre coinelupați cu o cerere de expertizare a vocii înregistrate de către serviciile speciale în timpul ascultărilor telefonice, pentru a stabili dacă exista concordanță sau nu cu vocea sa, a observat că singura instituție în măsură să compare vocea inculpatului cu cea înregistrată pe banda magnetică era Serviciul Român de Informații, dotat cu aparatura tehnică necesară.

22. În ședința publică din data de 15 februarie 1999, avocații diferiților coinelupați au solicitat amânarea cauzei, pentru a putea lua cunoștință de documentele depuse la dosarul de urmărire penală. Avocatul reclamantului, M., a invocat în fața instanței excepția de

neconstituționalitate a art. 91¹ -5 din CPP, care reglementează modalitățile și condițiile de interceptare a convorbirilor telefonice și utilizarea acestora ca mijloc de probă în procesul penal, solicitând trimiterea cauzei în fața Curții Constituționale. Acesta a arătat că într-un domeniu atât de important, ce ține de viața privată a unei persoane, ingerințele statului trebuiau fondate pe o reglementare riguroasă și exactă. Or, după părerea sa, nu aceasta era situația în cauza de față, legea fiind eliptică și fără a oferi suficiente garanții împotriva abuzurilor, cu încălcarea art. 6 și 8 din Convenție. În special, acesta s-a plâns de faptul că art. 91¹ -5 din CPP:

- nu obligă procurorul să depună la dosarul cauzei, format la instanță, documentația pe care s-a bazat atunci când a autorizat efectuarea interceptării și că, din acest motiv, nici părțile în proces, nici instanța nu puteau verifica legalitatea ascultărilor;

- oferea posibilitatea procurorului de a prelungi autorizația, cu toate că aceasta prerogativă ar fi trebuit acordată unei autorități independente;

- nu prevedea nici obligația procurorului de a preciza în conținutul autorizației numerele de telefon puse sub ascultare, nici garanțiile referitoare la caracterul intact și complet al înregistrărilor. În acest sens, el a arătat că parchetul a depus la dosarul cauzei transcrieri fragmentate ale conversațiilor telefonice purtate de clientul său.

Acesta s-a plâns și cu privire la faptul că instanța nu a verificat modul în care parchetul a intrat în posesia listei cu numerele de telefon apelate de coînculpați.

23. Prin Încheierea de ședința din data de 16 februarie 1999, instanța a respins cererea de amânare formulată de avocații unora dintre coînculpați, arătând că, în numeroase rânduri, a atras atenția în ședința publică inculpaților și avocaților acestora asupra necesității de a se prezenta la sediul instanței pentru a studia și a consulta documentele depuse la dosarul de urmărire penală. Or, puțini dintre avocații și inculpații în cauză dăduseră curs numeroaselor sale solicitări. Dintre aceștia, instanța l-a dat drept exemplu pe avocatul reclamantului, M., și pe reclamant însuși, care s-au deplasat la sediul instanței și au consultat în întregime dosarul de urmărire penală.

24. Prin aceeași încheiere, instanța a respins că inadmisibilă excepția de neconstituționalitate invocată de avocatul reclamantului, cu motivarea că aceasta nu viza prevederi legale care ar fi fost decisive pentru soluționarea cauzei. Mai mult, instanța a observat că reclamantul declarase în fața sa că renunță la excepția de neconstituționalitate formulată de avocatul său.

25. La data de 18 februarie 1999, Tribunalul Militar Teritorial București, în complet compus din locotenent-colonelul S.P., președinte, și din locotenentul L.P., judecător, l-a condamnat pe reclamant la o pedeapsă de 12 ani închisoare pentru comiterea infracțiunilor de asociere pentru săvârșirea de infracțiuni și contrabandă, infracțiuni prevăzute și pedepsite de art. 323 din Codul penal și, respectiv, de art. 175 cu referire la art. 179 din Legea nr. 141/1997. De asemenea, tribunalul a interzis reclamantului, pe o durată de 5 ani, exercițiul drepturilor civile menționate la art. 64 lit. a), b) și c) din Codul penal, și anume dreptul de a

alege sau de a fi ales, dreptul de a ocupa o funcție investită cu autoritatea statului și cel de a exercita profesia care i-a permis să comită infracțiunea aflată la originea condamnării sale.

26. În primul rând, instanța a reținut că faptele s-au desfășurat în nopțile dintre 23 și 24 martie 1998, respectiv dintre 16 și 17 aprilie 1998, astfel cum s-a arătat în rechizitoriul parchetului, și că vinovăția reclamantului și a celorlalți inculpați se întemeia pe declarațiile inculpaților și ale martorilor audiați de parchet și de instanța, pe procesele-verbale de confruntare, de reconstituire și de percheziție, precum și pe lista convorbirilor telefonice dintre coinculpați și a transcrierilor acelor convorbiri care au fost interceptate de serviciile speciale.

27. Instanța a constatat că, deși inițial coinculpații au negat cu vehemență faptul că se cunosc sau că au avut conversații telefonice la momentul săvârșirii faptelor în cauză, aceștia au admis ulterior contrariul. În acest sens, instanța a arătat că ascultările telefonice și lista convorbirilor telefonice dintre inculpați confirmau în mod categoric faptul că aceștia se cunoșteau și că au avut lungi și numeroase conversații telefonice în timpul evenimentelor din noaptea dintre 16 și 17 aprilie 1998, al căror conținut demonstra clar faptul că inculpații comiseseră infracțiunile de care erau suspectați.

28. În ceea ce privește utilizarea acestor înregistrări telefonice ca mijloc de probă în procesul penal, instanța a subliniat mai întâi faptul că înregistrările audio și video au fost admise pentru prima dată ca mijloc de probă în materie penală prin Legea nr. 141 din 14 noiembrie 1996 privind modificarea CPP și a apreciat că notele trimise instanței de parchet, ce cuprindeau raportul interceptărilor telefonice ale reclamantului, redarea acestora în scris și casetele înregistrărilor, au respectat, în speță, condițiile prevăzute de lege, și anume cele ale art. 91² din CPP. Instanța a reamintit și faptul că, într-o ședință publică anterioară, a respins cererile formulate de avocații unora dintre inculpați de a consulta documentația pe care s-a bazat procurorul pentru a autoriza ascultările telefonice, precum și autorizația motivată data de parchet serviciilor speciale, pentru că acestea să procedeze la efectuarea ascultărilor telefonice, cu motivarea că acest aspect nu era prevăzut de lege.

29. În ceea ce privește susținerile reclamantului, conform cărora interceptarea convorbirilor sale ar fi fost ilegală, întrucât nu s-a efectuat o redare integrală în scris a rezultatului acestor ascultări, instanța a reținut că, într-adevăr, conform art. 92² din CPP, înregistrările trebuiau transcrise integral în scris. Totuși, instanța a respins acest argument pentru motivele următoare:

„Evident că o asemenea redare integrală, în mod obiectiv, nu este posibilă, atunci când există cercetări în curs, în cauze disjuncte, cu privire la alte persoane și alte fapte, aflate în conexitate sau în indivizibilitate cu faptele inculpaților deja trimiși în judecată.

De altfel, procurorul nici nu a ascuns împrejurarea ca, în unele cazuri, nu au fost transcrise unele pasaje.

În opinia tribunalului, redarea convorbirilor înregistrate trebuie să fie integrală, însă aspectul integralității se referă la faptele și persoanele ce sunt deduse judecății; evident că

dacă s-ar reproduce și pasaje ce se referă la alte persoane ori fapte, pentru care nu s-a încheiat încă urmărirea penală, ar fi grav afectat principiul operativității și al confidențialității și, de ce nu, chiar caracterul secret, nepublic al urmăririi penale, față de alte persoane ce nu au fost încă trimise în judecată.

Neîncrederea unor inculpați în aceste înregistrări rezidă nu atât din aspecte ce țin de legalitatea interceptărilor, care, în opinia instanței, nu suportă discuțiuni, ci mai ales din valoarea probatorie și univocitatea acestor mijloace de probă.”

30. În ceea ce privește lista convorbirilor telefonice dintre coinculpați, utilizată de parchet ca probă în acuzare, instanța a constatat că obținerea de către procuror a unei liste a posturilor telefonice apelate de un inculpat nu echivalează cu interceptarea convorbirilor sale. Instanța a reținut că, spre deosebire de ascultările telefonice, legea nu prevedea dispoziții speciale în materie și, prin urmare, a apreciat că procurorul putea să solicite o asemenea măsură care ținea de urmărirea penală, din partea autorităților competente, în orice moment al procesului penal, și să o utilizeze în susținerea cercetării penale, în temeiul dreptului comun în materie de probațiune.

D. Procedura în fața Curții Militare de Apel și decizia Curții Constituționale

31. La o dată neprecizată, parchetul și coinculpații au formulat apel împotriva acestei sentințe. Parchetul a solicitat majorarea pedepselor aplicate de instanța împotriva tuturor inculpaților. Reclamantul a solicitat reținerea beneficiului circumstanțelor atenuante și schimbarea încadrării juridice a faptelor reținute împotriva sa în infracțiunea de nedenunțare a unor infracțiuni, prevăzută și pedepsită de art. 262 din Codul penal. De asemenea, acesta a susținut faptul că nu a beneficiat de asistență unui apărător în fața Tribunalului Militar Teritorial București și a denunțat participarea la anumite ședințe publice în fața instanței, în calitate de reprezentant al ministerului public, a procurorului A.D., care fusese însărcinat de parchet și cu efectuarea urmăririi penale. În cele din urmă, reclamantul a contestat legalitatea interceptărilor telefonice la care a fost supus.

32. La data de 11 octombrie 1999, avocatul reclamantului a invocat excepția de neconstituționalitate a art. 91¹ -5 din CPP, la care au subscris și ceilalți coinculpați. Curtea Militară de Apel a trimis dosarul Curții Constituționale, care a respins excepția prin decizia definitivă din data de 3 februarie 2000. După ce a analizat principiile enunțate de Curte în Cauza *Klass și alții împotriva Germaniei* (Hotărârea din 6 septembrie 1978, seria A nr. 28), instanța constituțională a apreciat că art. 91¹ -5 din CPP cuprindea suficiente garanții pentru a evita arbitrarul autorităților, din moment ce reglementa în detaliu procedura de autorizare a interceptărilor comunicărilor, de transcriere și certificare a înregistrărilor astfel obținute. În plus, a subliniat că era atributul instanței, în fața căreia organele de urmărire penală înțelegeau să se prevaleze de rezultatul ascultărilor telefonice, să analizeze legalitatea autorizației procurorului, și că simplul fapt că organul de urmărire penală ar fi putut încălca, într-o cauză dată, garanțiile prevăzute de lege reprezenta o problemă de aplicare a legii, ce nu ținea de competența sa. Pe de altă parte, Curtea Constituțională a constatat că absența notificării interceptărilor telefonice către persoana vizată nu ar putea fi considerată că fiind incompatibilă cu dispozițiile art. 8 din Convenție, deoarece acest aspect asigura eficacitatea

ascultărilor telefonice. Decizia Curții Constituționale din 3 februarie 2000, purtând mențiunea „definitivă și obligatorie”, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 159 din 17 aprilie 2000.

33. Prin Decizia din data de 8 iunie 2000, Curtea Militară de Apel a respins apelul parchetului că nefondat. În schimb, a admis în parte apelul reclamantului și, apreciind că prima instanță a individualizat greșit pedepsele aplicabile pentru infracțiunile de care se făcuse vinovată partea în culpă, a redus pedeapsa aplicată împotriva acestuia la 8 ani închisoare, la care a adăugat pedeapsa complementară a interzicerii drepturilor menționate la art. 64 lit. a), b) și c) din Codul penal, pe o durată de 4 ani.

34. În primul rând, Curtea de Apel a respins cererea reclamantului de a i se reține circumstanțe atenuante, ținând cont de atitudinea sa din timpul procesului penal, pe care a apreciat-o că fiind nesinceră. De asemenea, a constatat că prima instanță a reținut o corectă încadrare juridică a faptelor comise. A mai reținut că avocatul, căruia reclamantul îi dăduse mandat pentru a-l apăra în fața parchetului, îl apărase și în fața instanței, chiar și în lipsa unei împuterniciri exprese a reclamantului. Or, faptul că partea în cauză a acceptat în timpul ședințelor de judecată prezenta acestui avocat care, mai mult, l-a apărat de o manieră elaborată, invocând diferite încălcări ale prevederilor dreptului intern, precum și ale Convenției europene, a fost apreciat de Curtea de Apel că echivalând cu un acord tacit între aceștia.

35. În ceea ce privește ascultările convorbirilor telefonice a căror legalitate a fost contestată de reclamant, Curtea Militară de Apel a menținut hotărârea primei instanțe astfel:

„Nelegalitatea interceptărilor convorbirilor telefonice adusă în discuție în apărarea inculpatului a fost rezolvată de Curtea Constituțională; nu este relevant nici faptul că nu s-a făcut integral transcrierea convorbirilor telefonice, atât timp cât din ceea ce s-a depus la dosar ca mijloc de probă, coroborat cu audierea casetelor, se dovedesc faptele pentru care inculpații au fost condamnați; interceptările convorbirilor telefonice nu sunt ilegale, deoarece există un mandat al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, în acest sens, pe numele inculpatului, care, de altfel, nu a contestat existența și conținutul convorbirilor telefonice.”

E. Procedura în fața Curții Supreme de Justiție

36. Reclamantul și Parchetul militar de pe lângă Curtea Militară de Apel au formulat recurs împotriva acestei decizii. Primul a solicitat Curții Supreme de Justiție să înlăture probele ce rezultă din transcrierea convorbirilor sale telefonice, interceptate de serviciile speciale, cu motivarea că acestea nu sunt conforme cu legea, dat fiind faptul că organele de urmărire penală nu au depus la dosarul instanței documentația pe baza căreia acestea autorizaseră și efectuasera ascultările litigioase. Parchetul a contestat diminuarea pedepsei aplicate de prima instanță reclamantului, pe care o consideră nejustificată, ținând cont de atitudinea acestuia de nerecunoaștere a faptelor în timpul procesului penal și de pericolul social ridicat ce decurge din faptele comise. Parchetul a solicitat casarea deciziei Curții Militare de Apel și menținerea sentinței pronunțate de prima instanță.

37. Prin Decizia definitivă din data de 26 februarie 2001, Curtea Supremă de Justiție a respins recursul reclamantului că nefondat. Pe de altă parte, a admis recursul parchetului și a majorat pedeapsa cu închisoarea aplicată reclamantului la 14 ani închisoare, la care a adăugat pedeapsa complementară a interzicerii drepturilor civile prevăzute de art. 64 lit. a), b) și c) din Codul penal, pe o durată de 8 ani. Curtea Supremă de Justiție a considerat că vinovăția reclamantului era pe deplin dovedită de convorbirile sale telefonice interceptate la data faptelor în cauză, de declarațiile coinculpatului T. și de cele ale ofițerilor însărcinați cu protecția aeroportului militar Otopeni. Curtea Supremă de Justiție a reținut că instanțele inferioare au subestimat contribuția reclamantului la comiterea infracțiunilor de contrabandă și de asociere pentru săvârșirea de infracțiuni, pe care aceasta a calificat-o că „decisivă”. În special, instanța de recurs a relevat că, prin urmărirea unor câștiguri importante, ilicite și imediate, reclamantul a pus în pericol întregul sistem de apărare al aeroportului și a prejudiciat cu intenție activitatea Autorității Aeronautice Civile Române, ceea ce justifică agravarea pedepsei sale cu închisoarea.

38. În plus, Curtea Supremă de Justiție a arătat că autorizațiile parchetului referitoare la interceptarea convorbirilor telefonice ale reclamantului fuseseră depuse de parchet la dosarul instanței, apreciind astfel că cerințele art. 91² din CPP au fost respectate în cauză. În cele din urmă, instanța de recurs a confirmat că reclamantul fusese legal asistat de avocatul sau ales în fața Tribunalului Militar Teritorial București, astfel cum reieșea din încheierile de ședința pronunțate în timpul judecării pe fond a cauzei, și a reținut că nedepunerea împuternicirii avocațiale de reclamant sau de avocatul sau, la dosarul format la instanța, nu constituia în niciun caz un motiv de nulitate absolută a hotărârilor instanțelor inferioare.

II. Dreptul intern pertinent

A. Constituția

39. Dispozițiile relevante din Constituție prevăd următoarele:

Articolul 11

„2. Tratatelor ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern. ”

Articolul 20

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

(2) Dacă exista neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale.”

B. Legea nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 33 din 3 martie 1992)

40. Dispozițiile relevante prevăd următoarele:

Articolul 2

„Serviciul Român de Informații organizează și execută activități pentru culegerea, verificarea și valorificarea informațiilor necesare cunoașterii, prevenirii și contracarării oricăror acțiuni care constituie, potrivit legii, amenințări la adresa siguranței naționale a României.”

Articolul 8

„Serviciul Român de Informații este autorizat să dețină și să folosească mijloace adecvate pentru obținerea, verificarea, prelucrarea și stocarea informațiilor privitoare la siguranța națională, în condițiile legii. ”

Articolul 10

„În situațiile care constituie amenințări la adresa siguranței naționale a României, Serviciul Român de Informații, prin cadre stabilite în acest scop, solicită procurorului eliberarea mandatului prevăzut de art. 13 din Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României pentru desfășurarea activităților autorizate de acesta. ”

Articolul 45

„Documentele interne de orice fel ale Serviciului Român de Informații au caracter de secret de stat, se păstrează în arhiva sa proprie și nu pot fi consultate decât cu aprobarea directorului, în condițiile legii.

Documentele, datele și informațiile Serviciului Român de Informații pot deveni publice numai după trecerea unei perioade de 40 de ani de la arhivare.”

C. Legea nr. 51/1991 din 29 iulie 1991 privind siguranța națională a României

41. Dispozițiile relevante prevăd următoarele:

Articolul 3

„Constituie amenințări la adresa siguranței naționale a României următoarele:

a) planurile și acțiunile care vizează suprimarea sau știrbirea suveranității, unității, independenței sau indivizibilității statului român;

b) acțiunile care au ca scop, direct sau indirect, provocarea de război contra țării sau de război civil, înlesnirea ocupației militare străine (...);

c) trădarea prin ajutarea inamicului;

d) acțiunile armate sau orice alte acțiuni violente care urmăresc slăbirea puterii de stat;

e)spionajul, transmiterea secretelor de stat unei puteri sau organizații străine ori agenților acestora, procurarea ori deținerea ilegală de documente sau date secrete de stat, în vederea transmiterii lor unei puteri sau organizații străine (...);

f)subminarea, sabotajul sau orice alte acțiuni care au ca scop înlăturarea prin forță a instituțiilor democratice ale statului ori care aduc atingere gravă drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor români sau pot aduce atingere capacității de apărare ori altor asemenea interese ale țării, precum și actele de distrugere, degradare (...) a structurilor necesare bunei desfășurări a vieții social-economice sau apărării naționale;

g)acțiunile prin care se atentează la viața, integritatea fizică sau sănătatea persoanelor care îndeplinesc funcții importante în stat (...);

h)inițierea, organizarea, săvârșirea sau sprijinirea în orice mod a acțiunilor totalitariste sau extremiste de sorginte comunistă, fascistă, (...) rasiste, separatiste (...);

i)actele teroriste, precum și inițierea sau sprijinirea în orice mod a oricăror activități (...);

j)atentatele contra unei colectivități (...);

k)sustragerea de armament, muniție, materii explozive sau radioactive, toxice sau biologice din unitățile autorizate să le dețină, contrabanda cu acestea (...) precum și portul de armament sau muniție, fără drept, dacă prin acestea se pune în pericol siguranța națională;

l)inițierea sau constituirea de organizații (...) în scopul desfășurării vreuneia din activitățile enumerate la lit. a)-k), precum și desfășurarea în secret de asemenea activități de către organizații sau grupări constituite potrivit legii.”

Articolul 8

„Activitatea de informații pentru realizarea siguranței naționale se execută de Serviciul Român de Informații, organul de stat specializat în materia informațiilor din interiorul țării (...) ”

Articolul 10

„Activitatea de informații pentru realizarea siguranței naționale are caracter secret de stat. ”

Articolul 13

„Situatiile prevăzute de art. 3 constituie temei legal pentru a se solicita procurorului, în cazuri justificate, cu respectarea prevederilor Codului de procedură penală, autorizarea efectuării unor acte, în scopul culegerii de informații, constând în: interceptarea comunicațiilor (...)

Actul de autorizare se emite la cererea organelor cu atribuții în domeniul siguranței naționale, de către procurori anume desemnați de procurorul general al României. (...)

procurorul (...) emite un mandat care trebuie să conțină: aprobarea pentru categoriile de comunicații care pot fi interceptate, categoriile de informații, documente sau obiecte care pot fi obținute; identitatea persoanei, dacă este cunoscută, ale cărei comunicații trebuie interceptate ori care se află în posesia datelor informațiilor, documentelor sau obiectelor ce trebuie obținute; (...) descrierea generală a locului în care urmează a fi executat mandatul; durata de valabilitate a mandatului.

Durata de valabilitate a mandatului nu poate depăși 6 luni. În cazuri întemeiate, procurorul general poate prelungi, la cerere, durata mandatului, fără a se putea depăși, de fiecare dată, 3 luni.

Orice cetățean care se considera vătămat în mod nejustificat prin activitățile care fac obiectul mandatului (procurorului) se poate adresa cu plângere procurorului anume desemnat, ierarhic superior procurorului care a emis mandatul. ”

Articolul 16

„Mijloacele de obținere a informațiilor necesare siguranței naționale nu trebuie să lezeze, în niciun fel, drepturile sau libertățile fundamentale ale cetățenilor, viața particulară, onoarea sau reputația lor (...) Cetățeanul care se considera lezat (...) poate sesiza oricare din comisiile permanente pentru apărare și asigurarea ordinii publice ale celor două camere ale Parlamentului.”

42. Prin Încheierea de ședința din data de 5 aprilie 2006, Curtea de Apel București, sesizată cu o cauză referitoare la interceptările autorizate de procuror între anii 2001 și 2004, a invocat în fața Curții Constituționale excepția de neconstituționalitate a art. 13 din Legea nr. 51/1991. În opinia Curții de Apel București, înaintată judecătorului constituțional, în ciuda modificării CPP, art. 13 din Legea nr. 51/1991 putea încă să constituie temeiul legal al interceptării comunicațiilor telefonice ale particularilor, în situația unei presupuse atingeri aduse siguranței naționale, ceea ce permitea eludarea garanțiilor specifice, prevăzute în materie de CPP. Guvernul, căruia Curtea Constituțională i-a solicitat opinia, a apreciat că excepția de neconstituționalitate era întemeiată, din moment ce procedura de interceptare a comunicațiilor prevăzută de art. 13 din Legea nr. 51/1991 nu conținea garanțiile necesare limitării ingerințelor autorităților în viața privată a indivizilor.

Prin Decizia din data de 7 noiembrie 2006, Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate invocată de Curtea de Apel. Instanța constituțională s-a prevalat de caracterul special al Legii nr. 51/1991, ceea ce justifică, în opinia sa, compatibilitatea art. 13 din lege cu Constituția și inexistența oricărei discriminări între persoanele ale căror comunicații au fost interceptate în baza acestei legi speciale și ceilalți indivizi, ale căror comunicații au fost interceptate pe baza dispozițiilor cu caracter general din CPP.

Această decizie, purtând mențiunea „definitivă și obligatorie”, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 25 din 16 ianuarie 2007.

D. Codul de procedură penală (CPP) în vigoare la data faptelor

43. Dispozițiile relevante prevăd următoarele:

Articolul 278 - Plângerea contra actelor procurorului

„Plângerea împotriva măsurilor luate sau actelor efectuate de procuror (...) se rezolvă de prim-procurorul parchetului. În cazul când măsurile și actele sunt ale prim-procurorului ori luate sau efectuate pe baza dispozițiilor date de către acesta, plângerea se rezolvă de procurorul ierarhic superior.”

Articolul 63 - Probele și aprecierea lor

„Probele nu au valoare mai dinainte stabilită. Aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală și de instanța de judecată potrivit convingerii lor, formată în urma examinării tuturor probelor administrate.”

E. Legea nr. 141 din 14 noiembrie 1996 pentru modificarea și completarea CPP

44. Legea nr. 141/1996 a introdus în CPP un nou articol (91¹ -5 citat mai sus), ce reglementează modalitățile și condițiile de interceptare a convorbirilor telefonice, precum și utilizarea lor ca mijloc de probă în cadrul procesului penal. Acest articol prevede următoarele:

Articolul 91¹ din CPP

„Înregistrările pe bandă magnetică ale unor convorbiri efectuate cu autorizarea motivată a procurorului desemnat de prim-procurorul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, dacă există date sau indicii temeinice privind pregătirea sau comiterea unei infracțiuni pentru care urmărirea penală se face din oficiu, iar interceptarea este utilă, pentru aflarea adevărului, pot servi ca mijloace de probă, dacă din conținutul convorbirilor înregistrate rezultă fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului.

Autorizarea procurorului se dă pentru durata necesară înregistrării, până la cel mult 30 de zile. Autorizarea poate fi prelungită în aceleași condiții, pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile. ”

Articolul 91² din CPP

„Organul de urmărire penală care a efectuat înregistrările menționate în articolul 91¹ , întocmește un proces-verbal în care se menționează autorizația data de procuror pentru efectuarea interceptării, numărul sau numerele posturilor telefonice între care se poartă convorbirile, numele persoanelor care le poartă, dacă sunt cunoscute, data și ora fiecărei convorbiri în parte și numărul de ordine al rolei sau casetei pe care se face imprimarea.

Convorbirile înregistrate sunt redactate integral în forma scrisă și se atașează la procesul-verbal, cu certificarea pentru autenticitate de către organul de urmărire penală, verificat și contrasemnat de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală în cauza. La procesul-verbal se atașează, de asemenea, caseta sau rola care conține înregistrarea convorbirii, în original, sigilată cu sigiliul organului de urmărire penală.”

Articolul 91⁵ din CPP

„Mijloacele de probă prevăzute în prezenta secțiune pot fi supuse expertizei tehnice la cererea procurorului, a părților ori din oficiu.”

F. Legile nr. 281 din 24 iunie 2003 și 356 din 21 iulie 2006 și Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 60/2006 privind modificarea CPP și a anumitor legi speciale

45. După intrarea în vigoare, la data de 1 ianuarie 2004, a Legii nr. 281 din 24 iunie 2003 privind modificarea CPP, prevederile relevante din CPP în materie de interceptare și de înregistrare a convorbirilor telefonice au următorul conținut:

Articolul 91¹ - Condițiile de interceptare și înregistrare a convorbirilor sau comunicărilor și cazurile în care acestea se pot autoriza

„Interceptările și înregistrările pe banda magnetică (...) ale unor convorbiri sau comunicări se vor efectua cu autorizarea motivată a instanței, la cererea procurorului, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, dacă sunt date sau indicii temeinice privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni pentru care urmărirea penală se efectuează din oficiu, iar interceptarea și înregistrarea se impun pentru aflarea adevărului. Autorizația se dă de către președintele instanței căreia i-ar reveni competența să judece cauza în prima instanță, în camera de consiliu. Interceptarea și înregistrarea convorbirilor se impun pentru aflarea adevărului, atunci când stabilirea situației de fapt sau identificarea făptuitorului nu poate fi realizată în baza altor probe.

Interceptarea și înregistrarea convorbirilor sau comunicărilor pot fi autorizate în cazul infracțiunilor contra siguranței naționale prevăzute de Codul penal și de alte legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de stupefiante, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede sau alte valori, în cazul infracțiunilor prevăzute de Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție ori al unor alte infracțiuni grave care nu pot fi descoperite sau ai căror făptuitori nu pot fi identificați prin alte mijloace ori în cazul infracțiunilor care se săvârșesc prin mijloace de comunicare telefonică sau prin alte mijloace de telecomunicații.

Autorizarea se dă pentru durata necesară înregistrării, până la cel mult 30 de zile. Autorizarea poate fi prelungită în aceleași condiții, pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile. Durata maximă a înregistrărilor autorizate este de 4 luni. Măsurile dispuse de instanța vor fi ridicate înainte de expirarea duratei pentru care au fost autorizate, îndată ce au încetat motivele care le-au justificat. Autorizarea interceptării și a înregistrării convorbirilor sau comunicărilor se face prin încheiere motivată, care va cuprinde: indiciile concrete și faptele care justifică interceptarea și înregistrarea convorbirilor sau comunicărilor; motivele pentru care măsura este indispensabilă aflării adevărului; persoana, mijlocul de comunicare sau locul supus supravegherii; perioada pentru care este autorizată interceptarea și înregistrarea. ”

Articolul 91² - Organele care efectuează interceptarea și înregistrarea

„Procurorul procedează personal la interceptările și înregistrările prevăzute în articolul 91¹ din CPP sau poate dispune ca acestea să fie efectuate de organul de cercetare penală. Persoanele care sunt chemate să dea concurs tehnic la interceptări și înregistrări sunt obligate să păstreze secretul operațiunii efectuate, încălcarea acestei obligații fiind pedepsită potrivit Codului penal.

În caz de urgență, când întârzierea obținerii autorizării prevăzute în art. 91¹ alineatul 1 din CPP ar aduce grave prejudicii activității de urmărire, procurorul poate dispune, cu titlu provizoriu, prin ordonanța motivată, interceptarea și înregistrarea pe banda magnetică sau pe orice alt tip de suport, a convorbirilor sau comunicărilor, comunicând aceasta instanței imediat, dar nu mai târziu de 24 de ore. Instanța trebuie să se pronunțe în cel mult 24 de ore asupra ordonanței procurorului și, dacă o confirmă și este necesar, va dispune autorizarea pe mai departe a interceptării și înregistrării, în condițiile articolului 91¹ alineatele 1-3. Dacă instanța nu confirmă ordonanța procurorului, ea trebuie să dispună încetarea, de îndată, a interceptărilor și înregistrărilor și distrugerea celor efectuate. Instanța dispune, până la terminarea urmăririi penale, aducerea la cunoștință, în scris, persoanelor ale căror convorbiri sau comunicări au fost interceptate și înregistrate, datele la care s-au efectuat acestea.

Articolul 91³ - Certificarea înregistrărilor

„Despre efectuarea interceptărilor și înregistrărilor menționate în articolele 91¹ și 91², procurorul sau organul de cercetare penală întocmește un proces-verbal în care se menționează: autorizația dată de instanță pentru efectuarea acestora, numărul sau numerele posturilor telefonice între care s-au purtat convorbirile, numele persoanelor care le-au purtat, dacă sunt cunoscute, data și ora fiecărei convorbiri în parte și numărul de ordine al benzii magnetice sau al oricărui alt tip de suport pe care se face imprimarea.

Convorbirile înregistrate sunt redată integral în forma scrisă și se atașează la procesul-verbal, cu certificarea pentru autenticitate de către organul de cercetare penală, verificat și contrasemnat de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală în cauză. (...) Corespondențele în altă limbă decât cea română sunt transcrise în limba română, prin intermediul unui interpret. La procesul-verbal se atașează banda magnetică sau orice alt tip de suport, care conține înregistrarea convorbirii, sigilată cu sigiliul organului de urmărire penală. Banda magnetică sau orice alt tip de suport cu înregistrarea convorbirii, redarea scrisă a acesteia și procesul-verbal se înaintează instanței care, după ce asculta procurorul și părțile, hotărăște care din informațiile culese prezintă interes în cercetarea și soluționarea cauzei, încheind un proces-verbal în acest sens. Convorbirile sau comunicările care conțin secrete de stat sau profesionale nu se menționează în procesul-verbal. (...) Banda magnetică sau orice alt tip de suport, însoțită de transcrierea integrală și copii de pe procesele-verbale, se păstrează la grefa instanței, în locuri speciale, în plic sigilat.

Instanța poate aproba, la cererea motivată a inculpatului, a părții civile sau a avocatului acestora, consultarea părților din înregistrare și din transcrierea integrală, depuse la grefă, care nu sunt consemnate în procesul-verbal.

Instanța dispune prin încheiere distrugerea înregistrărilor care nu au fost folosite ca mijloace de probă în cauză.”

Articolul 91⁶ - Verificarea mijloacelor de probă

„Mijloacele de probă prevăzute în prezenta secțiune pot fi supuse expertizei tehnice la cererea procurorului, a părților sau din oficiu. Înregistrările (...) (prezentate de părți), pot servi ca mijloace de probă, dacă nu sunt interzise de lege.”

46. Legea nr. 356/2006, intrată în vigoare după 30 de zile de la publicarea sa în Monitorul Oficial al României, Partea I, la data de 21 iulie 2006, menține cerința prevăzută de art. 91¹ din CPP, potrivit căreia operațiunile de interceptare și înregistrare a comunicațiilor efectuate prin telefon sau printr-un alt mijloc electronic trebuie să fie realizate în temeiul unei autorizații motivate date de un judecător. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 60/2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 764 din 7 septembrie 2006, prevede că judecătorul competent să elibereze autorizația este președintele instanței competente să judece cauza în prima instanță sau, în lipsa sa, un judecător pe care l-a desemnat în acest scop.

ÎN DREPT

I. Observație preliminară cu privire la obiectul cauzei

47. Curtea remarcă încă de la început faptul că, în observațiile sale complementare și cu ocazia numeroaselor comunicări ulterioare, reclamantul a reiterat o parte din capetele de cerere pe care le-a formulat în stadiul de admisibilitate a cererii, printre care, în special, faptul că a fost judecat și condamnat de instanțe militare, iar nu de instanțe civile.

48. În acest sens, Curtea reamintește că obiectul cauzei pe care trebuie să o soluționeze în fond a fost stabilit prin decizia sa asupra admisibilității și că, în principiu, nu are competența necesară pentru a analiza capetele de cerere declarate inadmisibile (a se vedea, în special, *Lamanna împotriva Austriei*, nr. 28.923/95, § 23, 10 iulie 2001, și, *mutatis mutandis*, *Thlimmenos împotriva Greciei* [MC], nr. 34.369/97, § 28, CEDO 2000-IV). Prin Decizia sa din data de 22 septembrie 2005, Curtea nu a declarat admisibile decât capetele de cerere întemeiate de reclamant pe dispozițiile art. 6 § 1 și 8 din Convenție, referitoare la interceptarea convorbirilor sale telefonice și la utilizarea transcrierii lor ca probă în cadrul procesului penal îndreptat împotriva sa. În ceea ce privește capătul de cerere raportat la art. 6 § 1 din Convenție, pe care Camera l-a declarat admisibil, unul din principalele argumente invocate de reclamant la momentul respectiv - și pe care Curtea îl va analiza mai jos - era faptul că instanțele naționale omiseseră să se pronunțe asupra unui temei de drept invocat în mod expres de avocatul sau, referitor la incompatibilitatea legislației naționale ce autoriza, la momentul respectiv, ascultările convorbirilor telefonice, cu dispozițiile art. 8 din Convenție.

49. Prin urmare, Curtea se va limita la analiza capetelor de cerere declarate admisibile.

II. Asupra pretensei încălcări a articolului 8 din convenție

50. Reclamantul se plânge de faptul că autoritățile naționale i-au interceptat convorbirile telefonice, ceea ce reprezintă, în opinia sa, o încălcare nejustificată a dreptului la respectarea vieții private și de familie. Acest drept este garantat de art. 8 din Convenție, care prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului sau și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

A. Argumentele părților

1. Guvernul

51. Guvernul nu contestă faptul că s-a produs o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea vieții private, ca urmare a interceptării convorbirilor sale telefonice de către serviciile speciale. Guvernul subliniază că, inițial, parchetul a eliberat serviciilor speciale, la data de 5 septembrie 1997, un mandat pentru a proceda, în temeiul Legii nr. 51/1991 privind siguranța națională, la punerea sub ascultare a unei persoane de origine arabă, J.A.A., suspectată de a fi implicată în operațiuni de realizare de trafic de arme în beneficiul unor organizații străine. În acest mod, parchetul a putut obține informații ce indicau faptul că această persoană, a cărei punere sub ascultare fusese autorizată, era implicată și într-o rețea infracțională din care făcea parte reclamantul, rețea ce efectua transport ilicit de țigări. În cadrul observațiilor sale complementare, Guvernul a făcut referire și la un mandat pe care procurorul l-ar fi emis în vederea interceptării convorbirilor telefonice ale reclamantului în perioada 6 martie - 5 septembrie 1998 și care l-ar fi vizat personal pe acesta.

52. Guvernul consideră că în cauza de față ingerința produsă asupra vieții private a reclamantului era, așadar, prevăzută de lege, și anume de dispozițiile art. 13 din Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională, respectiv de cele ale art. 10 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea Serviciului Român de Informații. Guvernul susține că cele două legi în discuție sunt accesibile, deoarece au fost publicate în Monitorul Oficial al României la data de 7 august 1991 și, respectiv, la 3 martie 1992. Considerând că cerința de previzibilitate a legii era, de asemenea, îndeplinită și că mecanismul instituit la nivel național oferea suficiente garanții împotriva arbitrarului, Guvernul expune următoarele argumente:

a) Legea nr. 51/1991 enunță în mod expres în art. 3 cazurile ce constituie amenințări la adresa siguranței naționale și care pot justifica unele măsuri de supraveghere;

b) numai un procuror special desemnat de procurorul general poate autoriza interceptarea;

c)cel care se considera lezat în drepturile sale poate depune o plângere în fața procurorului ierarhic superior celui care a autorizat interceptările și poate, de asemenea, să sesizeze comisiile parlamentare însărcinate cu controlul Serviciului Român de Informații, în temeiul art. 13 și 16 din Legea nr. 51/1991;

d)după pronunțarea Deciziei Curții Constituționale nr. 486 din 2 decembrie 1997, oricare persoană care se considera lezată de o decizie a procurorului prin care se autorizează interceptări telefonice are dreptul să introducă o plângere în fața unei instanțe naționale;

e)interceptarea convorbirilor și comunicărilor telefonice ale reclamantului s-a desfășurat pe o perioadă de 6 luni, fără nicio prelungire ulterioară, și nu a vizat decât posturile telefonice de la domiciliul și de la biroul sau;

f)transcrierea convorbirilor telefonice interceptate și procesele-verbale întocmite de organul care a efectuat înregistrarea sunt reglementate de dispozițiile art. 91² din CPP, care completează Legea nr. 51/1991 și care instituie cerința de a se face o descriere detaliată a faptelor constatate în timpul ascultărilor, precum și precizări privind identitatea persoanei puse sub ascultare;

g)la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat, în temeiul art. 257 din CPP, să prezinte persoanei considerate vinovate de săvârșirea unei infracțiuni documentele obținute în timpul urmăririi penale, care vor fi utilizate ca probe în acuzare în rechizitoriu;

h)datele interceptate de Serviciul Român de Informații nu sunt accesibile publicului în temeiul art. 10 din Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională; divulgarea lor sau utilizarea lor cu încălcarea legii este pasibilă de a fi pedepsită cu închisoarea.

53. În plus, Guvernul relevă că ingerința în exercițiul dreptului reclamantului la respectarea vieții private a urmărit un scop legitim, și anume prevenirea și pedepsirea faptelor ce aduc atingere siguranței statului, fiind proporțională cu scopul legitim urmărit. De asemenea, la fel că în Cauza *Klass împotriva Germaniei* (Hotărârea din 6 septembrie 1978, seria A nr. 28), Guvernul apreciază că mecanismul instituit la nivel național oferea suficiente garanții împotriva arbitrarului, printre care cea mai importantă era, în opinia sa, faptul că procedura îndreptată împotriva reclamantului s-a desfășurat în fața unor instanțe independente și imparțiale, instituite prin lege, care au analizat transcrierile convorbirilor interceptate și au decis să nu le înlăture pentru motive de ilegalitate.

54. În observațiile sale complementare, Guvernul arată că, în urma unei modificări a legislației naționale, procedura de autorizare a măsurilor de supraveghere secretă a fost modificată și că o astfel de autorizație este în prezent de competența unui judecător. De asemenea, subliniază că procedura de control al fiabilității înregistrărilor este, din acest moment, de competența Institutului Național de Expertiză Criminalistică, înființat prin Hotărârea Guvernului nr. 368 din 3 iulie 1998, care acționează sub autoritatea Ministerului Justiției și ai cărui experți sunt desemnați în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 75 din 24 august 2000, aprobată prin Legea nr. 488 din 11 iulie 2002.

2. Reclamantul

55. Reclamantul contestă argumentele Guvernului. Acesta subliniază că, în Cauza *Rotaru*, Curtea a analizat deja dispozițiile Legii nr. 14/1992 privind organizarea Serviciului Român de Informații și a statuat că această lege nu oferă suficiente garanții pentru a evita abuzurilor autorităților (*Rotaru împotriva României* [MC], nr. 28.341/95, §§ 61-63, CEDO 2000-V). Așadar, în opinia reclamantului, aceeași concluzie ar trebui să se aplice în cauza de față, astfel încât interceptarea convorbirilor sale telefonice, întemeiată pe dispozițiile Legii nr. 14/1992, nu apare că fiind „prevăzută de lege”, așa cum impune al doilea paragraf al art. 8 din Convenție.

56. Reclamantul adaugă că infracțiunile pentru care era urmărit nu justificau interceptarea convorbirilor sale pe temeiul legal indicat de Guvern, deoarece simpla prezență a militarilor pe o bază, precum cea a aeroportului Otopeni, nu conferea faptelor ce-i erau imputate caracterul unei amenințări la adresa siguranței naționale.

57. Acesta declară că, în orice caz, ascultarea convorbirilor sale telefonice nu a fost conformă cu legea, dat fiind faptul că autorizația eliberată de procuror nu-l viza direct, ci fusese emisă pe numele unei alte persoane de origine străină, suspectată într-un caz de trafic de arme.

58. Mai mult, reclamantul consideră că nu a beneficiat nici de garanțiile necesare împotriva arbitrarului, subliniind că posibilitatea unei persoane lezate de o măsură de punere sub ascultare de a se adresa procurorului ierarhic superior celui care a autorizat interceptarea, astfel cum este prevăzută de art. 13 din Legea nr. 51/1991, este departe de a constitui o garanție satisfăcătoare, având în vedere lipsa de independență a procurorilor față de puterea executivă.

59. Faptul că autorizarea interceptării la care se referă Guvernul în observațiile sale complementare a acoperit perioada în care el a fost încarcerat, din data de 29 aprilie până la 29 iulie 1998, dovedește, potrivit opiniei sale, insuficiența flagrantă a protecției împotriva arbitrarului prevăzute de lege și caracterul injust al ingerinței cu privire la propria viață privată și a membrilor familiei sale.

60. În fine, reclamantul reliefează faptul că nu i-ar fi fost permis să solicite efectuarea unei expertize a înregistrării convorbirilor sale, deoarece singura autoritate care ar fi putut să ateste realitatea și fiabilitatea înregistrărilor, prin compararea vocilor, era Serviciul Român de Informații, adică însăși autoritatea care a efectuat și a transcris interceptările telefonice. În ceea ce privește modificările legislative recente indicate de Guvern, reclamantul le apreciază ca fiind dovada insuficienței cadrului legislativ în vigoare la data evenimentelor. Acesta subliniază că Legea nr. 51/1991 este încă în vigoare și există riscul să constituie temeiul legal al altor ingerințe ale autorităților în viața privată a persoanelor.

B. Aprecierii Curții

61. Curtea constată faptul că plângerea reclamantului se referă, pe de o parte, la încălcarea prevederilor legale din dreptul național în materia interceptărilor telefonice, în absența unei autorizații eliberate de procuror pe numele sau, iar pe de altă parte vizează

inexistența unei baze legale cuprinzătoare în dreptul român, pentru a se putea proceda la ascultarea convorbirilor telefonice, în absența unei legi care să ofere suficiente garanții împotriva arbitrarului. Convorbirile telefonice ce intră în noțiunile de „viața privată” și „corespondență” în sensul art. 8 § 1 citat mai sus, interceptarea lor, memorarea datelor astfel obținute și eventuala lor utilizare în cadrul urmăririi penale îndreptate împotriva reclamantului se analizează drept o „ingerință a unei autorități publice” în exercitarea dreptului garantat de art. 8 (a se vedea, printre altele, hotărârile *Malone împotriva Regatului Unit* din 2 august 1984, seria A nr. 82, p. 30, § 64; *Kruslin împotriva Franței și Huvig împotriva Franței* din 24 aprilie 1990, seria A nr. 176-A și 176-B, p. 20, § 26, și p. 52, § 25, *Halford împotriva Regatului Unit* din 25 iunie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-III, p. 1016-1017, § 48; *Aalmoes și alți 112 împotriva Olandei* (dec.), nr. 16.269/02, 25 noiembrie 2004).

În această privință, trebuie reamintit faptul că expresia „prevăzută de lege” impune nu numai respectarea dreptului intern, ci se referă și la calitatea legii, care trebuie să fie compatibilă cu principiul preeminenței dreptului (*Halford, citată mai sus*, § 49; *Aalmoes și alți 112*, citată mai sus; *Khan împotriva Regatului Unit*, nr. 35.394/97, § 26, CEDO 2000-V). În contextul supravegherii secrete exercitate de autoritățile publice, dreptul intern trebuie să ofere o protecție împotriva intervenției arbitrarului în exercitarea dreptului unui individ prin raportare la art. 8. În plus, legea trebuie să folosească termeni suficient de clari pentru a le indica persoanelor, de o manieră satisfăcătoare, circumstanțele și condițiile în care abilitază autoritățile publice să ia astfel de măsuri secrete (*Malone, citată anterior*, § 67; *Weber și Saravia împotriva Germaniei* (dec.), nr. 54.934/00, § 93, CEDO 2006-...). Dacă, indiferent care ar fi sistemul, nu se poate înlătura niciodată complet eventualitatea unei acțiuni nelegitime a unui funcționar de rea-credință, neglijent sau prea zelos, elementele care contează în vederea exercitării controlului Curții în cauza sunt probabilitatea unei asemenea acțiuni și garanțiile oferite pentru a se proteja împotriva acestora (*Klass, citată mai sus*, § 59; *Aalmoes și alți 112*, citată anterior).

1. Referitor la temeiul legal al ingerinței

62. În speță, dacă nu se contesta faptul că a avut loc o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea vieții private, părțile nu sunt de acord în ceea ce privește temeiul sau legal: potrivit reclamantului, ar fi vorba de dispozițiile Legii nr. 14/1992 privind organizarea Serviciului Român de Informații, considerată deja de Curte că fiind incompatibilă cu art. 8 § 2 din Convenție în Cauza *Rotaru împotriva României* ([MC], nr. 28.341/95, §§ 61-63, CEDO 2000-V), în timp ce, în opinia Guvernului, ar fi vorba de Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională.

63. Curtea admite, potrivit exemplului Guvernului, că acele constatări pe care le-a formulat în cauza *Rotaru*, citată de reclamant, nu sunt direct aplicabile în cauza de față. Într-adevăr, obiectul litigiului prezentat Curții în cauza respectivă nu se referea la măsuri de supraveghere secretă autorizate de parchet în temeiul Legii nr. 51/1991 privind siguranța națională, ci la păstrarea și utilizarea de către Serviciul Român de Informații a datelor obținute de fostele organe de securitate ale statului, referitoare la viața privată a domnului *Rotaru*, precum și la imposibilitatea acestuia de a le combate (*Rotaru, citată mai sus*, §§ 61-63).

64. Totuși, trebuie constatat faptul că infracțiunea de contrabandă cu țigări, de comiterea căreia era suspectat reclamantul, nu este enumerată în art. 3 din Legea nr. 51/1991 printre acțiunile ce constituie amenințări la adresa siguranței naționale, care ar fi justificat, în opinia Guvernului, interceptarea comunicațiilor sale: legea în cauză se referă în mod expres la infracțiunea de contrabandă cu materiale explozive sau radioactive, și nu la contrabanda cu țigări (paragraful 41 de mai sus). Numai o interpretare extensivă a art. 3 din Legea nr. 51/1991 ar permite considerarea acestei dispoziții drept un temei legal al ingerinței, dacă sunt avute în vedere circumstanțele în care a avut loc contrabanda cu țigări, și anume pe un aeroport militar, ceea ce ar fi putut afecta, într-adevăr, capacitatea de apărare a țării.

65. Presupunând că ingerința în viața privată a reclamantului ar fi avut un astfel de temei în dreptul intern, pentru că aceasta să nu ducă la încălcarea art. 8, este necesar să fi fost respectate condițiile prevăzute de legea națională pentru autorizarea ascultărilor telefonice de către serviciile speciale și, în acest caz, să fi existat în lege suficiente garanții pentru că autoritățile să nu poată lua măsuri arbitrare care să aducă atingere dreptului reclamantului la respectarea vieții private. Prin urmare, Curtea va analiza fiecare dintre aceste cerințe.

2. Asupra respectării cerințelor prevăzute de lege în materia interceptării convorbirilor telefonice

66. Din probele administrate la dosar nu reiese în mod clar dacă procurorul a emis o autorizație pentru a permite explicit ascultarea convorbirilor reclamantului, așa cum prevede în mod expres art. 13 din Legea nr. 51/1991, sau dacă interceptările în litigiu au fost efectuate din întâmplare în cadrul interceptărilor ce au fost autorizate pentru convorbirile unei persoane de origine arabă, J.A.A. Potrivit observațiilor inițiale ale Guvernului, ar fi vorba mai degrabă de aceasta ultimă ipoteză, la care subscrie reclamantul, contestând că ar fi existat o autorizație care să-l vizeze personal. Acest argument pare să fie contrazis de motivarea deciziilor Curții Militare de Apel și Curții Supreme de Justiție, care indică faptul că ar fi existat, în dosarul instanței, un mandat emis de Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, ce autoriza interceptarea convorbirilor domnului Popescu (paragrafele 35 și 38 de mai sus). Pe de altă parte, Guvernul se referă, de asemenea, în observațiile sale complementare, la un mandat de interceptare pe care procurorul l-ar fi emis la o dată ulterioară primelor interceptări ale convorbirilor reclamantului și care l-ar fi vizat personal de această dată (paragraful 51 în fine de mai sus).

67. În orice caz, existența sau inexistența unei astfel de autorizații nu constituie un element decisiv deoarece, presupunând chiar că aceasta ar fi existat și că cerințele dreptului intern în materie de interceptare a convorbirilor telefonice ar fi fost respectate, rămâne de analizat dacă legea însăși - în redactarea de la data faptelor - era susceptibilă să-l protejeze pe reclamant împotriva arbitrarului autorităților, prevăzând garanții suficiente într-un domeniu atât de sensibil cum este dreptul la respectarea vieții private.

3. Asupra garanțiilor prevăzute de lege pentru asigurarea gradului minim de protecție impus de preeminența dreptului într-o societate democratică

68. Curtea admite - după exemplul Guvernului - că prezenta cauza prezintă similitudini cu Cauza *Klass împotriva Germaniei* (Hotărârea din 6 septembrie 1978, seria A nr. 28), în măsura în care ingerința în dreptul la respectarea vieții private a reclamantului viza și apărarea siguranței naționale. În aceasta materie, Curtea a admis că existența unor dispoziții legale atribuind competențe de supraveghere secretă a corespondenței și a telecomunicațiilor, putea, într-o situație excepțională, să se dovedească necesară într-o societate democratică și că legiuitorul național se bucură de o anumită putere discreționară, care nu era însă nelimitată (*Klass*, § 49 *in fine*).

69. Este adevărat că, în timp ce cauza *Klass*, citată mai sus, a oferit prilejul constatării neîncălcării art. 8, motivat de faptul că legea germană privind siguranța națională (Legea “G10”) cuprindea garanții adecvate și suficiente pentru a proteja indivizii de eventualele abuzuri ale autorităților (a se vedea, în același sens, și *Weber și Saravia*, citată mai sus, § 137), Curtea nu este convinsă că în cauza de față este vorba de aceeași situație. Într-adevăr, analiza detaliată a cerințelor legislației române aplicabile și a impedimentelor de fapt eventual întâlnite de orice persoană care se considera lezată de o măsură de interceptare a comunicațiilor sale reliefează absența unor garanții adecvate, situație care este incompatibilă cu gradul minim de protecție impus de preeminența dreptului într-o societate democratică.

a) Lipsa de independentă a autorităților competente să autorizeze ingerința

70. Pentru început, trebuie constatat că, în caz de amenințare la adresa siguranței naționale, convorbirile telefonice puteau fi interceptate, în temeiul art. 13 din Legea nr. 51/1991, de către serviciile speciale ale Serviciului Român de Informații pentru o durată de 6 luni, cu simpla autorizare a procurorului (paragraful 41 de mai jos). Acesta avea dreptul, la cererea serviciilor speciale, să prelungească ulterior durata interceptărilor pentru termene de câte 3 luni, consecutiv, fără ca legea să prevadă vreo limită temporală (a se vedea, per a contrario, hotărârile *Klass*, §§ 51-52, *Prado Bugallo împotriva Spaniei*, nr. 58.496/00, § 29, 18 februarie 2003, și *Valenzuela Contreras împotriva Spaniei*, Culegerea 1998-V, § 60).

71. În acest caz era vorba, în mod cert, de măsuri ce încălca grav dreptul la respectarea vieții private a particularilor, lăsate la discreția procurorului. Or, Curtea a statuat deja că procurorii români, acționând în calitate de magistrați ai ministerului public, nu îndeplineau cerința de a fi independenți față de puterea executivă (*Vasilescu împotriva României*, hotărârea din 22 mai 1998, Culegerea 1998 III, p. 1075, §§ 40, 41, *Pantea împotriva României*, nr. 33.343/96, §§ 238-239, CEDO 2003-VI).

b) Lipsa oricărui control a priori al autorizațiilor date de procuror

72. Curtea a constatat deja că deciziile procurorului nu puteau fi atacate, la data faptelor, în fața unui organ jurisdicțional independent și imparțial, singura cale de recurs prevăzută de lege împotriva unor astfel de decizii fiind contestația în fața procurorului ierarhic superior (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Rupa împotriva României* (dec.), 14 decembrie 2004, nr. 58.478/00).

73. Autorizația procurorului de a proceda la interceptarea convorbirilor nu era, aşadar, susceptibilă, la data faptelor, de vreun control a priori din partea unui judecător sau a unei autorități independente, fie că era vorba de un control din oficiu sau la cererea părții în cauză; din lectura dispozițiilor naționale în vigoare reiese faptul că persoanele ce făceau obiectul interceptărilor propriilor convorbiri nu erau, de altfel, informate în niciun moment cu privire la acest aspect, iar legea nu prevedea nicio posibilitate de a introduce un recurs în fața unei instanțe (a se vedea, per a contrario, *Kruslin* citată mai sus, § 34).

c) Lipsa oricărui control a posteriori al temeiniciei interceptării din partea unei autorități independente și imparțiale

74. O persoană ale cărei convorbiri au fost puse sub ascultare și care a fost trimisă în judecată ca urmare a faptelor dezvăluite prin acest mijloc nu putea să beneficieze nici de un control a posteriori al temeiniciei interceptării convorbirilor sale din partea unei autorități judiciare independente și imparțiale.

75. Articolul 91¹ -5 din CPP nu obliga nici serviciile secrete, nici procurorul să depună la dosarul instanței sesizate cu o acuzație penală documentația pe care acestea s-au bazat atunci când au solicitat și, respectiv, au autorizat interceptarea convorbirilor, așa cum a arătat în mod expres reclamantul în excepția sa de neconstituționalitate a art. 91¹ -5 din CPP (paragraful 22 de mai sus).

76. Or, aceste lacune ale legii par să fi condus, în speță, la o imposibilitate pentru instanțele sesizate cu acuzația penală îndreptată împotriva reclamantului de a verifica temeinicia autorizației emise de parchet; astfel, aceste instanțe s-au limitat la a controla respectarea condițiilor de formă în ceea ce privește interceptările propriu-zise, procesele-verbale și transcrierile convorbirilor interceptate (paragrafele 28, 29, 35 și 38 de mai sus).

77. În opinia Curții, simpla posibilitate pentru un particular - prevăzută de art. 16 în fine din Legea nr. 51/1991 - de a sesiza comisiile pentru apărare și ordine publică ale celor două camere ale Parlamentului național nu ar putea compensa lipsa oricărui control *a priori* sau *a posteriori* al interceptărilor de către o autoritate judiciară independentă și imparțială. Așa cum era reglementat de lege, controlul exercitat de puterea legislativă părea mai degrabă teoretic și, în orice caz, lipsit de efect practic pentru individ, în măsura în care o persoană pusă sub ascultare nu era încunoștințată de existența unor astfel de măsuri secrete în privința sa. Mai mult, legea nu prevedea nicio sancțiune sau măsură pe care comisiile parlamentare ar fi putut să le ia în caz de încălcare a legii de către autoritățile ce au efectuat sau au autorizat interceptările (a se vedea, per a contrario, *Klass* citată mai sus, §§ 53 și 55).

d) Lipsa garanțiilor referitoare la păstrarea caracterului intact și complet al înregistrărilor și distrugerea acestora

78. Legea nu obliga procurorul să precizeze în autorizație numerele de telefon puse sub ascultare, nici nu prevedea garanții pentru a păstra caracterul intact și complet al înregistrărilor (*mutatis mutandis*, *Prado Bugallo* citată mai sus, § 30 în fine; *Kruslin* citată mai sus, § 35). În speță, este de necontestat faptul că parchetul a depus la dosarul instanței

unele transcrieri fragmentare ale conversațiilor telefonice ale reclamantului puse sub ascultare (paragrafele 29 și 35 de mai sus). Acest aspect nu este, prin el însuși, incompatibil cu cerințele art. 8. Curtea poate admite că în anumite cazuri ar fi excesiv, fie chiar și numai din punct de vedere practic, să se transcrie și să se depună la dosarul unei cauze toate conversațiile interceptate de la un post telefonic. Desigur, acest lucru ar putea încălca alte drepturi, cum ar fi, de exemplu, dreptul la respectarea vieții private a altor persoane care au efectuat apeluri de la postul pus sub ascultare. În acest caz, persoanei interesate trebuie să i se ofere posibilitatea de a asculta înregistrările sau de a le contesta veridicitatea, de unde rezultă necesitatea de a le păstra intacte până la sfârșitul procesului penal și, de o manieră mai generală, de a depune la dosarul de urmărire penală probe pe care le apreciază pertinente pentru apărarea intereselor sale. Curtea va reveni asupra acestui aspect într-un paragraf ulterior.

79. Legea nu cuprindea nici precizări referitoare la circumstanțele în care informațiile obținute prin intermediul ascultărilor telefonice puteau fi distruse (*mutatis mutandis*, *Amann împotriva Elveției* [MC], nr. 27.798/95, § 78, CEDO 2000-II; a se vedea, *per a contrario*, *Klass* citată mai sus, § 52).

e) Lipsa de independentă a autorității care ar fi putut certifica realitatea și fiabilitatea înregistrărilor

80. Din motivarea încheierii de ședința a Tribunalului Militar Teritorial București din 5 februarie 1999 (paragraful 21 de mai sus) reiese că singura autoritate națională care ar fi putut să certifice realitatea și fiabilitatea înregistrărilor, procedând la o comparare a vocilor, era Serviciul Român de Informații, adică tocmai autoritatea care era însărcinată să intercepteze convorbirile, să le transcrie și să le certifice autenticitatea, autoritate a cărei independentă și imparțialitate puteau, din acest motiv, să fie puse la îndoială (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, nr. 24.746/94, §§ 106, 4 mai 2001; *McKerr împotriva Regatului Unit*, nr. 28.883/95, § 112, CEDO 2001 III; *Ogur împotriva Turciei*, [MC] nr. 21.954/93, CEDO 1999-III, §§ 91-92).

81. Era vorba de un obstacol de fapt susceptibil de a descuraja - după exemplul unui obstacol de drept - persoanele care ar fi dorit să reclame eventuale abuzuri ale autorităților. În acest sens, Curtea considera că, din moment ce exista o îndoială în ceea ce privește realitatea sau fiabilitatea unei înregistrări, ar trebui să existe o posibilitate clară și efectivă că aceasta să fie supusă unei expertize efectuate de un centru public ori privat independent de cel care a efectuat ascultările.

4. Noul cadru legislativ

82. Curtea constată că în prezent CPP cuprinde numeroase garanții în materie de interceptare și transcriere a convorbirilor, de arhivare a datelor pertinente și de distrugere a celor nerelevante; acest lucru este certificat de legile nr. 281/2003 și 356/2006 privind modificarea CPP, care impun că operațiunile de interceptare și înregistrare a comunicațiilor efectuate prin telefon sau prin orice alt mijloc electronic să fie realizate în baza unei autorizații motivate, data de un judecător (paragrafele 45-46 de mai sus).

83. De asemenea, din observațiile complementare ale Guvernului reiese că, de acum înainte, controlul fiabilității înregistrărilor este de competența Institutului Național de Expertiză Criminalistică, care acționează sub autoritatea Ministerului Justiției și ai cărui experți au calitatea de funcționar public, fiind complet independenți față de autoritățile competente cu interceptarea sau transcrierea convorbirilor puse sub ascultare (paragraful 54 de mai sus).

84. Rezultă că aceste modificări legislative, pe care trebuie să le remarcăm, sunt mult ulterioare faptelor denunțate de reclamant. Mai mult, trebuie constatat că, în pofida modificărilor aduse CPP prin legile nr. 281/2003 și 356/2006, măsurile de supraveghere în cazul unor potențiale amenințări la adresa siguranței naționale par să poată fi dispuse în prezent și de parchet, conform procedurii prevăzute de art. 13 din Legea nr. 51/1991, prevedere care nu a fost abrogată până în prezent. Acest lucru este confirmat de recenta decizie a Curții Constituționale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 25 din 16 ianuarie 2007, prin care judecătorul constituțional, sesizat de o instanță națională ce susținea tocmai neconstituționalitatea art. 13, motivat de faptul că acesta permitea eludarea garanțiilor prevăzute de CPP în materie de interceptare a comunicațiilor, a invocat caracterul special al Legii nr. 51/1991, pentru a justifica aplicarea sa în cazul unor fapte ulterioare intrării în vigoare a noii proceduri prevăzute de CPP (paragraful 42 de mai sus).

5. Concluzie

85. În lumina circumstanțelor speței, Curtea consideră că reclamantul nu s-a bucurat de gradul minim de protecție împotriva arbitrarului, impus de art. 8 din Convenție.

86. Prin urmare, a avut loc încălcarea acestei prevederi.

III. Asupra pretensei încălcări a art. 6 din Convenție

87. Reclamantul se plânge de faptul că a fost condamnat pe baza unor mijloace de probă care nu au fost administrate legal, în temeiul dreptului intern și al art. 8 din Convenție, apreciind acest aspect că fiind o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție, care prevede următoarele:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil (...) a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî (...) asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.”

A. Argumentele părților

88. Reclamantul consideră că utilizarea ca mijloc de probă în procesul penal îndreptat împotriva lui a unor înregistrări de convorbiri telefonice, lipsite de o bază legală adecvată, era de natură să atragă arbitrarul deciziilor de condamnare pronunțate împotriva sa de instanțele naționale și să ducă la încălcarea art. 6.

89. În primul rând, el menționează că instanțele naționale, care s-au bazat pe transcrierea convorbirilor sale și pe lista convorbirilor sale telefonice pentru a-și motiva

deciziile de condamnare, nu au analizat dacă aceste mijloace de probă au fost administrate de parchet în conformitate cu dispozițiile dreptului intern, din care făceau parte Convenția și, în mod special, art. 8.

90. Reamintind că, având în vedere preeminența dispozițiilor Convenției față de legislația națională, judecătorii naționali au obligația de a înlătura aplicarea unor norme naționale contrare Convenției și protocoalelor sale adiționale, reclamantul arată că instanțele naționale - în special Tribunalul Militar Teritorial București și Curtea Supremă de Justiție - au omis să se pronunțe asupra unui temei de drept invocat expres de avocatul sau, referitor la incompatibilitatea legislației naționale care autoriza la momentul respectiv ascultările convorbirilor telefonice - și anume art. 91¹ -5 din CPP - cu art. 8. Or, era vorba de un temei de drept determinant pentru soluționarea cauzei.

91. Pe de altă parte, reclamantul susține că Tribunalul Militar Teritorial București a refuzat să trimită spre soluționare Curții Constituționale excepția de neconstituționalitate a art. 91¹ -5 din CPP ridicată de avocatul sau la data de 15 februarie 1999.

92. Acesta invocă nedeplinirea de către parchet la dosarul de urmărire penală a mandatului de autorizare a ascultărilor convorbirilor telefonice și a transcrierii integrale a convorbirilor interceptate, pentru a justifica faptul că s-a limitat la a contesta legalitatea interceptărilor respective în fața instanțelor naționale, și nu conținutul propriu-zis al acestora.

93. În cele din urmă, reclamantul consideră că nelegalitatea interceptării convorbirilor sale, a căror transcriere a fost ulterior utilizată de către judecători ca mijloc de probă, nu a fost lipsită de repercusiuni asupra echității procedurii penale îndreptate împotriva sa, deoarece aceasta a influențat soluția.

94. Guvernul răspunde arătând că instanțele naționale au luat în considerare transcrierea ascultărilor convorbirilor telefonice ale reclamantului ca element de probă pentru a-și întemeia deciziile de condamnare, însă fără a-i acorda o importanță aparte. Menționează că avocatul reclamantului a avut posibilitatea, în fața instanțelor naționale, de a consulta dosarul complet ce cuprindea transcrierea ascultărilor autorizate de parchet. În acest sens, declară că mențiunea „secret” aplicată de judecător pe documente era opozabilă terților, care nu puteau să aibă acces la acestea, având în vedere informațiile legate de viața privată a coinculpaților cuprinse în documentele respective, ceea ce nu însemna că acestor coinculpați, avocaților lor sau procurorului li s-a interzis accesul la ele.

95. Guvernul subliniază că reclamantul nu a negat niciodată conținutul înregistrărilor în cauză și nici nu le-a contestat autenticitatea.

96. În ceea ce privește faptul că instanțele naționale au omis să se pronunțe în mod expres asupra unui temei de drept invocat de reclamant în legătură cu incompatibilitatea art. 91¹ -5 din CPP cu art. 8 din Convenție, Guvernul arată că aceasta chestiune a fost soluționată prin Decizia Curții Constituționale din 3 februarie 2000, care a respins excepția de neconstituționalitate a articolului prevăzut mai sus, pe motiv că acesta era compatibil cu Constituția și cu art. 8 din Convenție. Or, din moment ce o astfel de decizie avea un caracter

definitiv și era obligatorie erga omnes începând de la data publicării sale în Monitorul Oficial al României, Partea I (la data de 17 aprilie 2000), astfel cum reiese din Legea privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, faptul că instanțele naționale, în special Curtea Supremă de Justiție, nu au revenit asupra dispozițiilor sale nu era de natură să îl priveze pe reclamant de garanțiile asociate dreptului la un proces echitabil, mai exact dreptul de a prezenta argumente și de a obține un răspuns motivat pentru fiecare dintre ele.

97. În sens general, Guvernul subliniază că instanțele naționale considera în unanimitate că au nu numai posibilitatea, ci și obligația de a înlătura - din oficiu sau la cererea părților - prevederile dreptului intern care ar putea fi incompatibile cu Convenția și cu protocoalele sale adiționale. În sprijinul acestei idei, Guvernul oferă mai multe exemple de hotărâri pronunțate de instanțele naționale, din care reiese că acestea, având de aplicat o lege pe care Curtea o declarase incompatibilă cu prevederile Convenției, s-au abținut să o aplice.

98. Față de acest ultim argument, reclamantul răspunde că, deși Convenția are prioritate, teoretic vorbind, față de orice normă a dreptului intern care nu ar fi conformă cu prevederile sale, aceasta nu înseamnă ca, în practică, aplicarea directă a Convenției se face automat, instanțele naționale fiind încă reticente în a înlătura aplicarea normelor naționale contrare Convenției și protocoalelor sale adiționale și a aplica, în schimb, de o manieră directă, principiile degajate din jurisprudența Curții.

B. Aprecieria Curții

1. Asupra omisiunii instanțelor naționale de a analiza temeiul de drept vizând incompatibilitatea art. 91¹ -5 din CPP cu art. 8 din Convenție

99. Reclamantul se plânge de faptul că instanțele naționale - în special Tribunalul Militar Teritorial București și Curtea Supremă de Justiție - au omis să se pronunțe asupra unui temei de drept invocat în mod expres de avocatul sau, bazat pe incompatibilitatea legislației naționale care autoriza la data respectivă ascultările convorbirilor telefonice, și anume art. 91¹ -5 din CPP cu art. 8. Or, după părerea lui, era vorba de un temei de drept determinant pentru soluționarea cauzei.

100. Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 § 1 din Convenție, cuprinde, printre altele, dreptul părților unui proces de a prezenta observațiile pe care le considera pertinente pentru cauza lor. Convenția nevizând să garanteze drepturi teoretice sau iluzorii, ci drepturi concrete și efective (*Artico împotriva Italiei*, Hotărârea din 13 mai 1980, seria A nr. 37, p. 16, § 33), acest drept nu poate fi considerat efectiv decât dacă aceste observații sunt într-adevăr „ascultate”, adică analizate cum se cuvine de către instanța sesizată. Cu alte cuvinte, art. 6 implică în special, în sarcina „instanței”, obligația de a se dedica unei analize efective a temeiurilor, argumentelor și propunerilor de probatoriu ale părților, fără a prestabili pertinenta acestora (*Perez împotriva Franței* [MC], nr. 47287/99, § 80, CEDO 2004-I, și *Van de Hurk împotriva Olandei*, Hotărârea din 19 aprilie 1994, seria A nr. 288, p. 19, § 59).

101. În cauza de față, Curtea observă că, dacă este adevărat că Tribunalul Militar Teritorial București, ce a statuat în prima instanță, a refuzat să trimită Curții Constituționale, în vederea soluționării, excepția de neconstituționalitate a art. 91¹ -5 din CPP, aceasta omisiune a fost rectificată în apel, după ce Curtea Militară de Apel a sesizat instanța constituțională cu excepția invocată de avocatul reclamantului, întemeiată pe incompatibilitatea legislației naționale ce autoriza, la momentul respectiv, ascultările convorbirilor telefonice, cu art. 8 (paragraful 32 de mai sus). Or, prin Decizia din 3 februarie 2000, Curtea Constituțională a ajuns la concluzia compatibilității legii naționale în cauză cu art. 8 din Convenție și cu principiile care se degajă din jurisprudența Curții în materie.

102. Această concluzie este în contradicție, desigur, cu aprecierile Curții enunțate în paragrafele 84 și 85 de mai sus, însă, oricât de regretabilă ar fi această situație, trebuie totuși să reamintim că, în general, nu este de datoria Curții să analizeze erorile de fapt sau de drept pretins comise de o instanță internă (a se vedea, printre altele, *Garcia Ruiz împotriva Spaniei* [MC], nr. 30.544/96, § 28, CEDO 1999-I; *Perez* citată mai sus, § 82; *Coeme și alții împotriva Belgiei*, nr. 32.492/96, 32.547/96, 32.548/96, 33.209/96 și 33.210/96, § 115, CEDO 2000-VII). Acest aspect este valabil și în cazul în care este vorba de o eroare de aplicare sau de interpretare a jurisprudenței Curții de către judecătorul constituțional național.

103. În măsura în care capătul de cerere al reclamantului poate fi interpretat că un reproș la adresa instanțelor naționale sesizate să analizeze temeinicia acuzației penale îndreptate împotriva sa, de a nu fi analizat ele însele temeiul de drept vizând incompatibilitatea legislației naționale cu art. 8 din Convenție, Curtea apreciază că un sistem bazat pe supremația Convenției și a jurisprudenței aferente acesteia asupra drepturilor naționale este apt să asigure buna funcționare a mecanismului de apărare implementat de Convenție și de protocoalele sale adiționale. Nu este lipsit de importanță să reamintim în acest sens că, în recomandarea sa din data de 12 mai 2004 [Rec. (2004)6], Comitetul Miniștrilor s-a felicitat pentru faptul că prevederile Convenției făceau parte integrantă din ordinea juridică internă a statelor semnatare. Acest aspect implică obligația pentru judecătorul național de a asigura efectul deplin al normelor acesteia, asigurându-le preeminența față de orice altă prevedere contrară din legislația națională, fără să fie nevoie să aștepte abrogarea acesteia de către legiuitor (*mutatis mutandis*, *Vermeire împotriva Belgiei*, Hotărârea din 29 noiembrie 1991, seria A nr. 214-C, p. 84, § 26).

104. Or, Curtea constată că statutul conferit Convenției în dreptul intern permite instanțelor naționale să înlăture - din oficiu sau la cererea părților - prevederile dreptului intern pe care le considera incompatibile cu Convenția și protocoalele sale adiționale. Simplul fapt că, în speță, au ales calea sesizării Curții Constituționale - care să statueze asupra compatibilității legii cu dreptul intern, din care Convenția face parte integrantă - și că nu au soluționat ele însele aceasta chestiune, atunci când le era și lor permis să o facă, nu ar putea atrage o încălcare a art. 6. Aceasta cu atât mai mult cu cât nici Convenția, în general, nici art. 13, în special, nu impun statelor contractante o manieră determinată de a asigura în dreptul lor intern aplicarea eficientă a prevederilor acestui instrument (*mutatis mutandis*, *Syndicatul suedez al conductorilor de locomotive*, Hotărârea din 6 februarie 1976, seria A nr. 20, § 50; *Silver și alții împotriva Regatului Unit*, Hotărârea din 25 martie 1983, seria A nr. 61, § 113).

105. Așadar, Curtea nu ar putea subscrie la argumentul reclamantului conform căruia instanțele naționale nu au analizat temeiul de drept ce viza incompatibilitatea legislației naționale cu art. 8 din Convenție.

2. Asupra utilizării, de către instanțele naționale, a transcrierilor convorbirilor telefonice interceptate

106. Reclamantul arată, în esență, că soluția de condamnare împotriva sa se baza, în principal, pe transcrierea convorbirilor sale telefonice, interceptate cu încălcarea legii naționale și a Convenției. Acesta apreciază că folosirea unui mijloc de probă ilegal obținut privează acuzatul de un proces echitabil și duce la încălcarea art. 6. Curtea nu poate subscrie în principiu și în abstracto la un asemenea argument. Dacă prevederile Convenției garantează, prin art. 6, dreptul la un proces echitabil, totuși aceasta nu reglementează admisibilitatea probelor că atare, materie ce ține în primul rând de dreptul intern. Așadar, Curtea nu va putea exclude admisibilitatea unei probe administrate cu nerespectarea reglementărilor dreptului național (*Schenk împotriva Elveției*, Hotărârea din 12 iulie 1988, seria A nr. 140, § 46; *Khan* citată mai sus, § 35, și *P.G și J.H împotriva Regatului Unit*, nr. 44.787/98, § 76, CEDO 2001-IX). Pe de altă parte, Curtea reamintește că în trecut a avut deja ocazia să declare că utilizarea unei înregistrări ilegale și, pe deasupra, că element unic de probă, nu este în sine incompatibilă cu principiile de echitate consacrate de art. 6 § 1 din Convenție, chiar și atunci când acest mijloc de probă a fost obținut cu încălcarea cerințelor Convenției, în special cu cele ale art. 8 din Convenție (*Khan* citată mai sus, § 40; *P.G și J.H împotriva Regatului Unit* citată mai sus, § 81; *Schenk* citată mai sus, § 49).

107. Acest lucru nu înlătură datoria Curții de a cerceta dacă în cauza de față procedura litigioasă, interpretată în integralitatea sa, inclusiv modul de administrare a probelor au avut un caracter echitabil (hotărârile *Edwards împotriva Regatului Unit* din 16 decembrie 1992, seria A nr. 247-B, p. 34 35, § 34, *Bernard împotriva Franței* din 23 aprilie 1998, Culegerea 1998-II, § 37, și *Garcia Ruiz împotriva Spaniei* din 21 ianuarie 1999, Culegerea 1999-I), fără a fi vorba totuși de a preciza dacă reclamantul este vinovat sau nu sau de a readuce în discuție o decizie de condamnare (*Khan* citată mai sus, § 34, și *P.G și J.H* citată mai sus, § 76).

108. Sesizate cu privire la temeinicia acuzației penale îndreptate împotriva reclamantului, instanțele naționale au admis înregistrarea convorbirilor telefonice ale reclamantului ca mijloc de probă în acuzare, în temeiul art. 91 din CPP, care reglementa la momentul respectiv utilizarea ascultărilor convorbirilor telefonice ca mijloc de probă în procesul penal. În acest sens, Curtea observă că reclamantului și avocatului sau le-a fost permis să consulte notele parchetului ce conțineau transcrierile conversațiilor reclamantului, depuse la dosarul de urmărire penală al cauzei de către președintele Tribunalului Militar Teritorial București (paragraful 20 de mai sus). Acest lucru reiese în mod clar atât din motivarea încheierii de ședința a Tribunalului Militar Teritorial București din data de 16 februarie 1999 (paragraful 23 de mai sus), cât și din argumentele invocate în apărare de avocatul reclamantului, în special pentru a-și întemeia excepția de neconstituționalitate a art. 91 din CPP, care atesta o cunoaștere detaliată a notelor parchetului ce cuprindeau transcrierile

convorbirilor telefonice și procesele-verbale ale serviciilor speciale cu privire la circumstanțele interceptării (paragraful 22 de mai sus).

109. Curtea reliefează că nelegalitatea ascultărilor convorbirilor telefonice invocată de reclamant în fața judecătorilor naționali se raportează exclusiv la încălcarea prevederilor naționale legale, că urmare a lipsei autorizației parchetului care să-l vizeze personal pe reclamant și a transcrierii integrale a convorbirilor interceptate de serviciile speciale. Reclamantul nu a negat niciodată conținutul înregistrărilor în litigiu și nici nu le-a contestat autenticitatea, nici în fața instanțelor naționale (a se vedea, *per a contrario*, *Schenk* citată mai sus, § 47) și nici măcar în fața Curții. Dacă ar fi acționat astfel, s-ar fi putut pune o întrebare distinctă din perspectiva art. 6 sau 13 din Convenție, în măsura în care, așa cum reiese din motivarea Încheierii de ședința a Tribunalului Militar Teritorial București din data de 5 februarie 1999, singura autoritate națională care ar fi putut atesta realitatea și fiabilitatea înregistrărilor era chiar cea însărcinată să intercepteze convorbirile, să le redea în scris și să le certifice autenticitatea și ale cărei independentă și imparțialitate puteau fi puse la îndoială din acest motiv (*mutatis mutandis*, *Rotaru*, §§ 67-73; *Schenk*, § 77; *Khan*, § 38).

110. În cele din urma, Curtea constată că, în materie de probațiune, dreptul procesual român prevede că probele nu au valoare prestabilită și nu sunt ierarhizate, forța lor probantă depinzând de intima convingere a judecătorilor în ceea ce privește ansamblul probelor administrate, fără să existe, așadar, prezumția de preeminență a unei probe față de altă (paragraful 39 de mai sus). Ea considera că în cauza de față trebuie acordată importanță faptului că înregistrările în litigiu nu au constituit singurul mijloc de probă supus aprecierii suverane a judecătorilor [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Schenk* citată mai sus, §§ 47 și 48; *Turquin împotriva Franței*, nr. 43.467/98 (dec.), 24 ianuarie 2002]. Într-adevăr, Tribunalul Militar Teritorial București și instanțele superioare au coroborat înregistrările cu alte mijloace de probă, precum declarațiile coinculpăților, mărturiile agenților însărcinați cu securitatea aeroportului Otopeni și procesele-verbale de confruntare, de reconstituire și de percheziție, elemente printre care înregistrările litigioase au contat, desigur, la luarea deciziei judecătorilor naționali de a-l condamna pe reclamant, însă fără că ele să fi constituit elementul unic ce le-a creat convingerea intimă cu privire la vinovăția acestuia (paragrafele 26 și 37 de mai sus).

111. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că utilizarea înregistrărilor în litigiu ca probă în procesul de convingere intima a judecătorilor naționali nu l-a privat pe reclamant de un proces echitabil și, așadar, nu a încălcat art. 6 § 1 din Convenție.

IV. Asupra aplicării articolului 41 din Convenție

112. Conform art. 41 din Convenție,

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau Protocoloalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părți lezate, dacă este cazul, o repartiție echitabilă.”

113. În principal, reclamantul solicita Curții să constate că în cauza de față a avut loc încălcarea art. 6 §§ 1 și 8 din Convenție, ceea ce implică, în opinia sa, obligația autorităților naționale de a redeschide procedura îndreptată împotriva sa, dar cu respectarea drepturilor garantate de Convenție. În subsidiar, el solicită o reparație, pe care o lasă la aprecierea Curții, a prejudiciului moral și material ce decurge din faptul că a fost condamnat și că a trebuit să execute o pedeapsă cu închisoarea, că urmare a unui proces în care drepturile ce-i sunt garantate de art. 6 și 8 din Convenție au fost încălcate.

114. Guvernul lasă soluția la aprecierea Curții, subliniind conformitatea dreptului intern cu Recomandarea nr. R (2000)2 a Comitetului de Miniștri privind reanalizarea sau redeschiderea anumitor cauze în urma hotărârilor Curții.

115. Curtea constată că singura baza de reținut pentru acordarea unei satisfacții echitabile constă, în cauza de față, în faptul că a avut loc o ingerință nejustificată în dreptul reclamantului la respectarea vieții private (paragraful 86 de mai sus). Ea nu distinge nicio legătură de cauzalitate între faptele ce au stat la originea încălcării constatate și prejudiciul material pretins de reclamant, care nu este, de altfel, nici cuantificat, nici justificat.

116. Curtea apreciază că simpla constatare a încălcării art. 8 constituie o reparație suficientă a prejudiciului moral suportat de reclamant prin aceasta încălcare. Această concluzie nu scutește statul pârât să aleagă, sub controlul Comitetului de Miniștri, măsurile generale și/sau, dacă este cazul, individuale, pentru a fi adoptate în ordinea sa juridică internă, în scopul de a pune capăt încălcării constatate de Curte și de a-i înlătura consecințele, în limita posibilităților, astfel încât să restabilească, pe cât posibil, situația anterioară acesteia (*Assanidze împotriva Georgiei* [MC], nr. 71.503/01, § 198, CEDO 2004-II; *Maestri împotriva Italiei* [MC], nr. 39.748/98, § 47, CEDO 2004-I; *Scozzari și Giunta împotriva Italiei* [MC], nr. 39.221/98 și 41.963/98, § 249, CEDO 2000-VIII).

117. Pe de altă parte, Curtea constată că reclamantul - căruia i s-au plătit deja 850 euro (EUR) de către Consiliul Europei cu titlu de asistență judiciară - nu a formulat nicio cerere suplimentară de rambursare a eventualelor cheltuieli de judecată.

PENTRU ACESTE MOTIVE,
CURTEA,
IN UNANIMITATE,

1. hotărăște că a avut loc încălcarea art. 8 din Convenție;
2. hotărăște că nu a avut loc încălcarea art. 6 din Convenție;
3. hotărăște că simpla constatare a încălcării art. 8 din Convenție constituie în sine o satisfacție echitabilă suficientă pentru prejudiciul moral suportat de reclamant din cauza acestei încălcări;
4. respinge cererea de satisfacție echitabilă în rest.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la data de 26 aprilie 2007, în aplicarea art. 77 §§ 2 și 3 din Regulament.

Bostjan M. Zupancic,

președinte

Santiago Quesada,

grefer